

BO‘LAJAK TARBIYACHILARNI TASVIRIY-IJODIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOSLIKLARI

Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

Toshkent davlat pedagogika universiteti

“Maktabgacha ta’lim metodikasi” kafedrasida dotsenti(PhD)

Tillayeva Vasila O’ktam qizi

Maktabgacha ta’lim 2-bosqich magistr

Kalit so‘zlar: tasviriy, ijodiy, kompetensiya, modellashtirish, ishbilarmonlik, konsepsiya, texnologiyalar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘ljak tarbiyachilarni tasviriy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishning o‘ziga xosliklari yoritib berilgan.

Yigirma birinchi asrning boshlarida ta'lim va ijodkorlikka qiziqish orta boshladi. San'at uzoq vaqt davomida insoniyat taraqqiyotining muhim qismi bo'lib kelgan. Tarixiy asarlar nuqtai nazaridan, san'at asarlari deyarli insoniyat mavjud bo'lgan vaqtdan beri mavjud. San'atni bir ma'noda ta'riflash qiyin. U turli xil ommaviy axborot vositalarini o'z ichiga oladi rasm, haykaltaroshlik, bosmaxona, chizmachilik, dekorativ san'at, fotografiya, montaj, va boshqalar. Mirriam-Vebster san'atni quyidagicha ta'riflaydi: egallagan tajriba, o'rganish yoki kuzatish; mahorat va ijodiy tasavvurdan ongli ravishda foydalanish estetik ong, ayniqsa, estetik obektlarni ishlab chiqarishda egallagan tajriba.

Pedagogik kompetensiyalar-bilimlar, malaka va ko‘nikmalar hamda o‘zlashtirilgan qadriyatlar asosida mustaqil harakatlanishga bo‘lgan motivatsiyaning uyg‘unlashgan majmuini o‘zida aks ettiradi. Kompetentli kadr kasbiy vazifalarni samarali va sifatli bajarishi mumkin. Zamonaviy kompetensiya nafaqat malaka, bilim va ko‘nikmalarni, balki qadriyatlar va axloqiy fazilatlarini xam o‘z ichiga oladi. Har bir tarbiyachi shaxsi, temperamenti va tarbiyachiik uslubi boshqalarinikidan farqlanadi. Biroq bolaga, uning ta’limiga va rivojlanishiga yondashuv barcha tarbiyachilarda bir xil bo‘lishi lozim. Shuning uchun ham kasbiy standart barcha tarbiyachilar uchun bir xil talabni qo‘ydi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy bolalar bog‘chasini yangi axborot texnologiyalarisiz tasavvur qilish qiyin. AKTga egalik qilish ta’lim jarayoni samaradorligini oshirishga, tarbiyachilarning kasbiy malakasini oshirishga yordam beradi.

Tarbiyachilarning malakasini rivojlantirishning turli shakllari va usullari mavjud bo'lib ularni bosqichma-boqich amalga oshirish mumkin. Tarbiyachilar bilan ishlashda malakani rivojlantirishga qaratilgan ko'plab shakl va usullardan quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

Seminar - ijodiy darslar ijodiy fikrlashni rivojlantirish va innovatsion loyihalarni yaratishga qaratilgan.

O'yinlarni modellashtirish. Ishbilarmonlik va rol o'ynash o'yinlari haqiqiy jarayonni modellashtirishni o'z ichiga oladi, bu davrda sun'iy ravishda yaratilgan pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish asosida maqbul kasbiy qarorlar qabul qilinadi. Kollektiv muammolarni hal qilish, guruh muhokamasi yoki aqliy hujum; kasbiy mahoratni oshirish uchun kichik guruhlarda treninglar; o'z-o'zini tarbiyalash ishlarining usullari, maktabgacha ta'lim muassasasining innovatsion faoliyati natijalariga bag'ishlangan ilmiy va amaliy konferensiyalar.

Pedagogik halqa - tarbiyachilarni psixologiya va pedagogika sohasidagi so'nggi tadqiqotlarni, uslubiy adabiyotlarni o'rganishga yo'naltiradi, pedagogik muammolarni hal qilishning turli xil yondashuvlarini aniqlashga yordam beradi, mantiqiy fikrlash va o'z pozitsiyalarini dalil qilish ko'nikmalarini yaxshilaydi, bayonlarning ixchamligi, aniqligi, to'g'riligini o'rgatadi. Ushbu shakl ishtirokchilarning javoblari, nutqlari va harakatlarini baholash mezonlarini taqdim etadi:

Ushbu pedagogik konsepsiyada keltirilgan fikr va mulohazalar, yo'nalish hamda takliflar bu eng avvalo ma'lum bir davr ichida o'zining ta'lim-tarbiya berish faoliyatining sifat samaradorligini oshirish uchun qilinadigan ishlar sifatida ko'rishimiz mumkin. Bugun tarbiyachining pedagogik kompetensiyalarini doimiy oshirib borishi, bu eng avvalo bola shaxsini hayotga tayyorlash, unda hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur bo'lgan, ahloqiy me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirish, boshqa insonlar bilan muloqot qilish, "Men" obrazini qurish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat usullarini shakllantirishda asosiy omildir. Mazkur pedagogik konsepsiyada ko'rsatilgan vazifalar, yo'nalish va natijalarga erishish maqsadida men o'zim uchun bir o'quv yiliga rejalashtirilgan chora-tadbirlar rejamni ham tuzib chiqdim. Maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishning zamonaviy sharoitida tarbiyachining maqomi tubdan o'zgarib bormoqda, uning ta'lim funksiyalari, shunga muvofiq, uning kasbiy va pedagogik kompetensiyasiga, uning kasbiy mahorat darajasi talablari o'zgaradi. Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolani tarbiyalash va rivojlantirishning zamonaviy tizimida o'zining shaxsiy salohiyatini safarbar qilish

qobiliyatlarini rivojlantirishga qodir bo'lgan ijodkor, mahoratli tarbiyachi talab etiladi.

Bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy salohiyatini samarali rivojlantirish shartlari quyidagilardan iborat: zarur bo'lgan ta'lim muhitini yaratish orqali o'quvchilarning ijodiy faolligini rag'batlantirish; tashkil etishning unumli usullari va shakllarini qo'llash ijodiy faoliyat (pedagogik texnologiyalar); rivojlanishining yuqori darajasi oliy ta'lim muassasasi o'qituvchisining ijodiy salohiyati kabilarni kiritishimiz mumkin.

Maktabgacha ta'lim tarbiyachilari tarbiyalanuvchilarni qiziquvchanliklarini, qobiliyatini rag'batlantirib turishi kerak. Motivatsiya berishning eng yaxshi usuli kreativ mashg'ulotlarni olib borishdir. Albatta darslarni rejalashtirish - o'qituvchi loyihalashtirishi kerak bo'lgan birinchi ish va u maqsadlar, mazmun, material, protseduralar, baholash va boshqalarni o'z ichiga olishi kerak. Ushbu rejalashtirishning eng muhimi uni tarbiyalanuvchilarning ehtiyojlaridan kelib chiqib loyihalash va o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undashdir. Ammo tarbiyalanuvchilar qanday qilib ijodiy fikrlashlari mumkin? Bu savolga javob berish uchun o'z tarbiyalanuvchilarga bilimlarni yetkazib beruvchi tarbiyachi ularga erkinlik va ijodiy fikrlashga yo'l ochib berishi lozim.

Har qanday mashg'ulot ijodiy fikrlashni rivojlantirishi mumkin, agar u tarbiyalanuvchilarni g'oyalarni kengaytirishni, yaratishni o'z ichiga olsa. Maktabgacha ta'lim tarbiyachilari mashg'ulot davomida ijodkorlikni rivojlantiruvchi "vaziyatlarni" kiritishga harakat qilishlari kerak:

- tasavvurdan foydalanish,
- savollar, g'oyalar va natijalarni yaratish;
- muqobil variantlar bilan tajriba o'tkazish;
- original bo'lish,
- ular bilgan yoki aytadigan narsalarni kengaytirish,
- o'z hukmini amalga oshirish

Bular keng doiradagi o'quv dasturlariga qo'llanilishi mumkin bo'lgan ba'zi strategiyalar:

Tasavvurdan foydalaning

Yangi g'oyalarni o'ylab ko'ring, nima bo'lishi mumkinligini taxmin qiling va natijalarni yaxshilash uchun tasavvurni qo'llang.

Savol turlari:

Agar... (agar bo'lmasa) nima bo'lishi mumkin?

Tasavvur qila olasizmi...?

Yaxshilashni taklif qilish... kabi savollar berishimiz ham mumkin.

Ijodkor tarbiyachini tayyorlashda talabalarning o'quv amaliyoti muammolarini o'rganishda faol ishtirok etishi muhim rol o'ynaydi ta'lim muammolari bo'yicha materialni mustaqil izlash, ilmiy va o'quv-uslubiy manbalarni o'rganish, voqelikni chuqur tahlil qilish, kuzatuv, tadqiqot, pedagogik vaziyatlarni hal qilish yo'llari va usullarini izlash orqali.

Avvalambor tarbiyachilar o'zlari o'rgatadigan narsalarni yaxshi ko'rishlari kerak. Shundagina bolaga ham o'z bilimlarini yetkaza oladi va mashg'ulotga qizitirishi oson bo'ladi. Tasviriy san'atni sevish dunyodagi eng yaxshi san'at o'qituvchilari orasida ham umumiy xususiyatdir! San'at o'qituvchisi bo'lish juda kreativ bo'lishni talab qiladi va o'zidagi ijodkorlikni ko'rsata olishi, erta yoshdagi bolalarda ham mehr uyg'otish lozim.

Ijodkorlik muvaffaqiyatli san'at o'qituvchisi bo'lishning kalitidir. Biz har kuni yuzlab, balki minglab talabalarga har xil ta'lim beramiz, shunday ekan iste'dod va qiziqishlarga ega bo'lgan talabalarni o'qitishning eng yaxshi usullarini aniqlashimiz kerak. Suvanidan (Jorjiya) Dallas Gillespi shunday deydi: "Yaxshi san'at o'qituvchisi doimiy ravishda barcha talabalar uchun yuqori darajadagi muvaffaqiyatni ta'minlaydigan mazmunli va tegishli loyihalarni yaratishi, rejalashtirishi va tayyorlashi uchun doimo o'z ustida ishlaydi". Jorjiya shtatining Augusta shahridan Ivey Coleman qo'shimcha qiladi: "Yaxshi san'at o'qituvchisi keng ko'lamli materiallarni samarali boshqarish va ulardan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak." Hozrgi globallashuv davrida har bir ta'lim beruvchi pedagog zamon bilan hamnafas bo'lishi, yangiliklardan habardor bo'lishini talab qiladi. Sababi kun sayin yangi metodlar, mashg'ulotlar yuzaga chiqmoqda. O'z ustida ishlaydigan zamonaviy ta'lim usullaridan habardor tarbiyachi yoki o'qituvchi har doim boshqalardan bir pog'ona tepada bo'ladi.

Talabalarning - maktabgacha ta'limning bo'lajak tarbiyachilarining - kasbiy kompetentsiyalarini rivojlantirish ta'lim mazmuni orqali amalga oshiriladi, shuningdek, kompetensiyalar ta'lim standartlarini, o'quv-metodik adabiyotlarni, ta'lim standartlarini loyihalash uchun tizimli xususiyatlar majmuini belgilaydi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Xasanova, S. (2022). ORGANIZATION OF A DEVELOPING EDUCATIONAL SPACE AS A FACTOR OF A CHILD'S READINESS FOR SCHOOL. *Science and Innovation*, 1(8), 2199-2203.

2. Xasanova, S. (2022). ОРГАНИЗАЦИЯ РАЗВИВАЮЩЕГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА КАК ФАКТОР ГОТОВНОСТИ РЕБЕНКА К ШКОЛЕ. *Science and innovation*, 1(B8), 2199-2203.
3. Khasanova, S. (2021). THE ROLE OF HISTORICAL ARCHITECTURAL MONUMENTS IN THE FORMATION OF NATIONAL PRIDE BY PRESCHOOL ADULT CHILDREN. In *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* (pp. 103-107).
4. Khasanova, S. (2021). Formation of national pride in children through teaching description of historical monuments in Uzbekistan. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 734-738.
5. Ergasheva, B. (2022). TALABALARINING PEDAGOGIK MODERINIZATSIYA SHAROITIDA KASBIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH. *Science and innovation*, 1(B7), 401-405.
6. Barno, E. (2023). O‘ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TALIM MUASSASALARINING ZAMONAVIY TIZIMI. *Research Focus International Scientific Journal*, 2(3), 103-105.
7. Ergasheva, B., Maxmudova, D., & Ramozonova, B. (2023). TECHNOLOGIES OF PREPARING FUTURE TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY ON THE BASE OF A COMPETENT APPROACH. *MODERN SCIENCE AND RESEARCH*, 2(10), 118–122.
8. Ergasheva Ba’rno Ziyavitdin qizi, & Qulbulova Rayhona Anvar qizi. (2023). MAMLAKATIMIZDA VA XORIJIY MAMLAKATLARDA MAKTABGACHA TA’LIM TIZIMI . *Лучшие интеллектуальные исследования*, 10(4), 69–74.